

Measuring Urban Livability in Historical Contexts (Example: Baba Taher Neighborhood, Khorramabad)

Somayeh Teymouri^{1*}

¹ PhD in Geography and Urban Planning, Faculty of Geographical Sciences, Kharazmi University, Tehran, Iran

ARTICLE INFO	ABSTRACT
<p>Article type: <i>Research Article</i></p> <p>History Article:</p> <p>Received: 20 December 2023</p> <p>Revised: 24 December 2023</p> <p>Accepted: 31 December 2023</p> <p>Keywords: <i>Livability, Historical Context, Khorramabad City, Baba Taher Neighborhood.</i></p>	<p>Introduction: The rapid increase in urbanization in the past few decades has led to various perspectives, including the inequality of services and facilities, the decline in the quality of life, the wear and tear of neighborhoods, etc. This has led to the attention of urban designers and planners on improving the quality of life, who mention this concept under the title of urban livability. The old texture of the cities due to the historical antiquity and the existence of valuable historical elements, suitable communication situation, the location of the city's main market and its economic beating heart, etc., has a unique value and position in the spatial-functional structure of the city.</p> <p>Objectives: The main goal of this research is to measure and evaluate the indicators of livability in the worn-out structure of Darb Babataher neighborhood in order to improve the viability of this historical structure.</p> <p>Methods: The research method in this article is descriptive-analytical and research-applied. The data was collected using a questionnaire, which was evaluated by Cronbach's alpha method, and the reliability of the questionnaires was confirmed using the Cronbach's alpha test, which was 0.851, which shows that the reliability of the questionnaires is at an acceptable level.</p> <p>Results and Discussion: In the final stage, the data was analyzed using t-test and Fisher's test, and among the factors affecting livability, urban services dimension with an average value of 134.26 and historical dimension with an average value of 69.93 were respectively the worst and best dimensions in life. The acceptability of the neighborhood has been recognized.</p> <p>Conclusion: However, it can be analyzed that although this neighborhood is considered the most important historical neighborhood of the city and is located in the center of the city, the desirable standards of life and its livability are at a very poor level.</p> <p>Highlight:</p> <ul style="list-style-type: none"> Measuring the urban livability in the worn-out tissues of the central city of Khorramabad, especially in Baba Taher neighborhood, is to improve the existing situation to the desired situation of the neighborhood.

Cite this article:

Teymouri.Somayeh. (2023). Measuring Urban Livability in Historical Contexts (Example: Babataher eighborhood of Khorramabad), Organization of Space Economy, 1 (2), 66-81.

© The Author(s)

* Corresponding Author: Somayeh Teymouri
Email: somayeh.teymoori@yahoo.com

سنجش زیست پذیری شهری در بافت‌های تاریخی (نمونه: محله باباطاهر خرم آباد)

سمیه تیموری*

۱. دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشکده علوم جغرافیایی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران

مشخصات مقاله	چکیده
نوع مقاله: مقاله پژوهشی	بیان مسئله: افزایش سریع شهرنشینی در چند دهه گذشته، چشم‌اندازهای متنوعی از جمله نابرابری خدمات و امکانات، افت کیفیت زندگی، فرسودگی و زوال محلات و ... را به دنبال داشته است. این امر منجر به توجه طراحان و برنامه‌ریزان شهری بر روی بهبود کیفیت زندگی شده که این مفهوم را تحت عنوان زیست‌پذیری شهری ذکر می‌کنند. بافت قدیمی و کهن شهرها به واسطه‌ی قدمت تاریخی و وجود عناصر باارزش تاریخی، موقعیت مناسب ارتباطی، قرارگیری بازار اصلی شهر و قلب تپنده‌ی اقتصادی آن و ... دارای ارزش و جایگاه منحصر به فردی در ساختار فضایی-کارکردی شهر می‌باشد.
تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۹/۲۹	هدف: هدف اصلی این پژوهش سنجش و ارزیابی شاخص‌های زیست‌پذیری در بافت فرسوده محله درب باباطاهر جهت ارتقاء زیست‌پذیری این بافت تاریخی است.
تاریخ بازنگری: ۱۴۰۲/۱۰/۰۳	روش: روش تحقیق در مقاله حاضر توصیفی-تحلیلی و از نوع تحقیقات پژوهشی-کاربردی است. داده‌ها با استفاده از پرسشنامه گردآوری شده‌اند که برای سنجش روایی آن‌ها از روش آلفای کرونباخ استفاده شده و پایایی پرسش‌نامه‌ها با استفاده از آزمون آلفای کرونباخ تأیید شد که ۰/۸۵۱ به دست آمده است که نشان می‌دهد پایایی پرسش‌نامه‌ها در سطح قابل قبولی است.
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۱۰/۱۰	یافته‌ها و بحث: در مرحله نهایی با استفاده از آزمون تی‌تست و فیشر به تحلیل داده‌ها پرداخته شده و در میان مؤلفه‌های مؤثر بر زیست‌پذیری بعد خدمات شهری با مقدار میانگین ۱۳۴/۲۶ و بعد تاریخی با مقدار میانگین ۶۹/۹۳ به ترتیب بدترین و بهترین ابعاد زیست‌پذیری محله تشخیص داده شده‌اند.
کلیدواژه‌ها: زیست پذیری، بافت تاریخی، شهر خرم‌آباد، محله باباطاهر.	نتیجه‌گیری: با این حال می‌توان چنین تحلیل کرد که این محله با اینکه مهم‌ترین محله تاریخی شهر محسوب می‌شود و در مرکز شهر واقع شده است، استانداردهای مطلوب زندگی و میزان زیست‌پذیری آن در سطحی بسیار ضعیف است.
	نکات برجسته: <ul style="list-style-type: none"> • سنجش زیست‌پذیری شهری در بافت‌های فرسوده مرکزی شهر خرم‌آباد بالأخص محله باباطاهر جهت ارتقاء وضع موجود به وضع مطلوب.

ارجاع به این مقاله: تیموری، سمیه. (۱۴۰۲). سنجش زیست‌پذیری شهری در بافت‌های تاریخی (نمونه: محله باباطاهر خرم‌آباد)، ساماندهی اقتصاد فضا، ۱ (۲)، ۸۱-۶۶.

بیان مسئله

افزایش سریع شهرنشینی در چند دهه گذشته، چشم‌اندازهای متنوعی را برای شهرها در پی داشته است. این چشم‌اندازهای شهری یک شبه به وجود نمی‌آید، بلکه به قول پیترهال مانند فیلم، کم‌کم و توسط تعداد زیادی از بازیگران ایجاد می‌شود (Hall, 2006: 15). امروزه با روند شتابان شهرنشینی چالش‌های متعددی در سطح شهرها از جمله نابرابری خدمات و امکانات، افت کیفیت زندگی، فرسودگی و زوال محلات و ... دیده می‌شود (حضرلو و عابدینی، ۱۴۰۱: ۳۶). به نحوی که طراحان و برنامه‌ریزان شهری تأکید بر روی بهبود کیفیت زندگی که این مفهوم را تحت عنوان زیست‌پذیری شهری ذکر می‌کنند را امری لازم و ضروری می‌دانند (Asyabanipoor et al, 2020: 24).

امروزه بافت قدیمی و کهن شهرها به‌واسطه‌ی قدمت تاریخی و وجود عناصر بارزش تاریخی، موقعیت مناسب ارتباطی، قرارگیری بازار اصلی شهر و قلب تپنده‌ی اقتصادی آن و ... دارای ارزش و جایگاه منحصر به فردی در ساختار فضایی و کارکردی شهر می‌باشند. در حالی که این گونه بافت‌ها علی‌رغم دارا بودن پتانسیل‌ها و نقاط قوت، در طول زمان با تحولات متعددی مواجه شده و به تدریج دچار نارسایی و اختلال در ابعاد مختلف کارکردی، اقتصادی، اجتماعی، کالبدی، ارتباطی و زیست‌محیطی گردیده‌اند (پوراحمد و همکاران، ۱۳۸۹: ۷۴). به دنبال تحولات گسترده اجتماعی، اقتصادی و فناوری‌های نوین و پیامدهای ناشی از تمرکز جمعیت در بخش مرکزی شهرها، بافت‌های قدیمی دچار افت کیفیت اجتماعی، اقتصادی و تاریخی شدند (دوبران، ۱۳۹۹: ۴۲). زیست‌پذیری یکی از بزرگ‌ترین ایده‌های برنامه‌ریزی شهری دوران معاصر برای رفع مشکلات بافت‌های فرسوده و مرکزی است. به طوری که امروزه ایجاد زیست‌پذیری در میان شهرهای جهان سوم مسئله نگران‌کننده‌ای است (حیدری و همکاران، ۱۳۹۴: ۲۰). ایجاد یک شهر زیست‌پذیر تعهد بزرگ و پیچیده است که لازمه آن این است که برنامه‌ریزان شهری ساکنان شهر را به لحاظ شاخصه‌های زیست‌پذیری حمایت کنند (Teng chye, 2013: 62). زیست‌پذیری^۱، به یک سیستم شهری که در آن به سلامت اجتماعی، اقتصادی، کالبدی و روانی همه ساکنانش توجه شده است، اطلاق می‌شود. این کیفیت درباره فضاهای شهری مطلوب که غنای فرهنگی را انعکاس می‌دهند و اصول کلیدی که به این مفهوم استحکام می‌بخشد شامل: برابری، عدالت، امنیت، مشارکت، تفرج و قدرت بخشیدن است (Cities PLUS, 2003: 12).

شهر خرم‌آباد به‌عنوان مرکز استان لرستان به دلیل جاذبه‌های محیطی و گردشگری، افراد بسیاری را از شهرهای کوچک و روستاهای اطراف به خود جذب کرده است. این شهر از مشکلات ناشی از بافت فرسوده در بخش مرکزی رنج می‌برد و دارای ۲۸ محله فرسوده است که ۲۵۸/۷ هکتار از کل مساحت شهر را شامل می‌شوند و جمعیتی بالغ بر ۶۰ هزار و ۶۸۱ نفر را در بردارد. یکی از قدیمی‌ترین محله‌های شهر خرم‌آباد که در مرکز شهر واقع شده است و مهم‌ترین بافت فرسوده شهر است، محله درب باباطاهر است که به علت تجمع بیش از حد فعالیت‌ها و جمعیت در آن باعث افت کیفیت محیطی، کاهش سرزندگی، تحمل ناپذیری زندگی شهری، کاهش رونق زندگی اجتماعی، زوال فیزیکی، کالبدی و کارکردی و در یک کلام افت زیست‌پذیری شهری در این بخش از شهر شده است. لذا هدف اصلی این تحقیق سنجش و ارزیابی شاخص‌های زیست‌پذیری در بافت فرسوده محله درب باباطاهر است بر این اساس سؤالات تحقیق بدین گونه شکل می‌گیرند:

- وضعیت موجود زیست‌پذیری شهری محله تاریخی درب باباطاهر چگونه است؟

- چه راهکارهایی برای زیست‌پذیری بافت تاریخی این محله پیشنهاد می‌شوند؟

مبانی نظری

واژه زیست‌پذیری (Livability) از فعل آلمانی *Leben* به معنای زندگی کردن، زندگی داشتن و یا ایجاد زندگی برای کسی و یا زندگی کردن در یک مکان مقطعی است (Oxford English Dictionary 2ed ed, 1998:8). زیست‌پذیری یک معنای کلی است که با تعدادی از مفاهیم و اصطلاحات دیگر مانند پایداری، کیفیت زندگی، کیفیت مکان و اجتماعات سالم در ارتباط است (Norris & Pittman, 2000:26). بحث در خصوص ویژگی‌های شهر زیست‌پذیر را می‌توان به سال ۱۹۵۸ زمانی که مجله «معماری منظر» مجموعه مقالات کوتاهی از طراحان حرفه‌ای و دانش‌گاہیان درباره ایجاد شهر زیست‌پذیر منتشر کرد، دانست. جالب اینکه هیچ‌کدام از نویسندگان این مقالات، اصطلاح زیست‌پذیر یا زیست‌پذیری را در نوشته‌های خود نیاورده بودند. این

مقالات به‌جای پرداختن به مشکلات جاری شهری، به زشتی‌های مدرنیسم، علل رهایی شهر به نفع حومه و راهکارهایی برای جذاب‌تر کردن مراکز شهری پرداخته بودند، اما واژه زیست‌پذیری، برای اولین بار در سال ۱۹۷۰ توسط اداره ملی هنر آمریکا و به‌منظور دستیابی به ایده‌های برنامه‌ریزی شهری مدنظر آنان، مطرح شد و بعدها توسط مراکز و سازمان‌های تحقیقاتی دیگر به کار گرفته شد (Larice, 2005). اگرچه تعاریف زیست‌پذیری از یک اجتماع به اجتماع دیگر متفاوت است، لیکن می‌توان از اهداف برنامه‌ریزی اجتماعی برای ایجاد معیارهای بومی زیست‌پذیری بهره گرفت (سلیمانی و همکاران، ۱۳۹۵: ۳۰). زیست‌پذیری غالباً برای تعریف ابعاد مختلف اجتماع و تجربه‌های مشترکی که آن را شکل می‌دهند، به کار گرفته می‌شود (ساسان‌پور و همکاران، ۱۳۹۴: ۴۹). زیست‌پذیری بر روی تجربه انسان از مکان تمرکز نموده و این تجارب را در ظرف زمانی و مکانی مشخص در نظر می‌گیرد (www.camsys.com/kb experts-livability.Htms). زیست‌پذیری به یک سیستم شهری که در آن به سلامت اجتماعی، کالبدی و روانی همه ساکنانش توجه شده است، اطلاق می‌شود. این کیفیت درباره فضاهای شهری مطلوب است که غنای فرهنگی را انعکاس می‌دهند. اصول کلیدی که به این مفهوم استحکام می‌بخشد، برابری، شأن، دسترسی، تفرج، مشارکت و قدرت بخشیدن است (Cities PLUS, 2003).

تاکنون پژوهشگران زیادی تعاریف بسیاری را برای زیست‌پذیری ارائه کرده‌اند از جمله: مارثمن و لیدمیجر^۱ (۲۰۰۱) زیست‌پذیری را ارزیابی مطلوب ساکنان از محیط زندگی می‌دانند. ایوانز^۲ (۲۰۰۲) زیست‌پذیری را سکه‌ای که دو رو می‌داند که معیشت یک روی آن و پایداری بوم‌شناختی روی دیگر آن است. تروث بی^۳ (۲۰۰۵) زیست‌پذیری را مجموعه ویژگی‌هایی که محیط شهر را به مکانی جذاب برای زندگی تبدیل می‌کند، می‌داند. فرهنگ لغت وبستر، آکسفورد و فرهنگ آنلاین دانشگاه پرینستون (۲۰۱۰) زیست‌پذیری را به معنای مناسب برای زندگی بشر آمده است، می‌دانند. واحد اطلاعات اکونومیست^۴ (۲۰۱۲) می‌گوید شهر زیست‌پذیر می‌تواند به کیفیت بالای زندگی کمک کند، شیوه زندگی و وضعیت سلامتی شهروندان را تحت تأثیر قرار دهد و نشان‌دهنده ثبات محیط ساخته شده باشد و بالاخره محمودی و دیگران (۱۳۹۷) زیست‌پذیری را بهبود کیفیت فضاهای شهری در شهرهای مدرن همراه با انسانی کردن آن‌ها تا حد ممکن می‌دانند.

تقسیم‌کار اجتماعی، انباشت ثروت و قدرت مدیریت آن و سیستم ایدئولوژیک سلسله مراتبی، نخستین شهرها و موج شهرنشینی را شکل دادند، اما آنچه به شهر و شهرنشینی اهمیت ویژه بخشید و باعث شکل‌گیری موج دوم شهرنشینی شد، انقلاب صنعتی بود. رشد سریع و شتاب‌زده شهرها، تغییرات بنیادینی در سبک زندگی ساکنان و متفکران شهری به‌جای گذاشت. لذا نظریات مختلفی برای توصیف و تحلیل وضع موجود و یا مواجهه با آن مطرح شد. به تعبیر فرانسا شوا^۵، شهرسازی ترقی‌گرا با انگاره نوگرایی (معماری و شهرسازی مدرن) که سال‌ها اندیشه غالب شهر و شهرسازی بود، ریشه در آن دارد یکی از این نوع نظریات است (شوا، ۱۳۷۵: مقدمه). در خلال سال‌های ۱۹۷۰-۱۹۲۰ معماران مکتب مدرن، فرم‌های کلاسیک و سنتی را کنار گذاشته و تلاش کردند هرآنچه مربوط به سنت و گذشته می‌شود، حذف کنند. از سویی دیگر برنامه‌ریزان اعتقاد را سخی به پیشرفت فناوری و توسعه اقتصادی یافتند و فرم‌های تحلیل شدیداً کمی، مورد استفاده علوم مختلف قرار گرفت. مدرنیست‌ها تلاش می‌کردند با برنامه‌ریزی تکنوکرات متخصص محور، مسائل شهری در سرا سر جهان را از طریق تحلیل‌های کمی تبیین کنند؛ این شدت عمل منجر به واکنش‌های منفی عمومی نسبت به مدرنیسم گردید. لذا با نزدیک شدن به پایان قرن بیستم، مدرنیسم به دلیل ایجاد فضاهای شهری بی‌روح، یک‌شکل، تخریب محیط‌زیست، تشدید نابرابری‌ها و سطح پایین زیست‌اجتماعات محلی مورد انتقاد قرار گرفت (ام ویلر، ۱۳۹۳).

یکی دیگر از نظریات در مواجهه با مشکلات شهرهای مدرن، نظریه شهر انسان است که ایده‌ای انسان دوستانه برای شهرهای آینده را در نظر دارد. طراحان این شهرها، نه‌فقط معمار و شهرساز، بلکه مجموعه‌ای از متفکران علوم اجتماعی، روانشناسی، تاریخ، اقتصاد و حقوق هستند که عمدتاً به کشورهای انگلوساکسون تعلق دارند. شهر انسان، حاصل این اندیشه است که شهر؛ صرفاً یک پروژه فنی و مهندسی برای ساختن سرپناه نیست، بلکه باید تمامی جنبه‌های تمدن یک جامعه را پوشش دهد (شوا، ۱۳۷۵). یکی

1. Marthaman and Ledmeijer
2. Evans
3. Truth B
4. Economist Information Unit
5. Francois Chaway

از مهم‌ترین اندیشمندان این دیدگاه جین جیکوبز^۱ است که از تغییر و ساماندهی فضای شهری با در نظر گرفتن مفهوم سلامت روان دفاع می‌کند و شکل کالبدی شهر را عاملی مؤثر بر مسائل و معضلات اجتماعی چون بزهکاری و ... می‌داند. جیکوبز مدعی بود شهرهای سالم و بانشاط، شهرهایی ارگانیک، خودجوش و خوش‌اقبال‌اند که بر پایه تنوع اقتصادی، انسانی و معماری، جمعیت‌های متراکم و اختلاط کاربری‌ها به خود می‌بالند. با توجه به تعاریف و اصول شهر زیست‌پذیر، می‌توان گفت خاستگاه نظری زیست‌پذیری ریشه در این دیدگاه دارد (جیکوبز، ۱۹۸۶).

پیشینه تحقیق

تاکنون در مورد زیست‌پذیری شهری بررسی‌های متعددی صورت گرفته است که اکنون به نمونه‌های از آن‌ها اشاره می‌شود: ليو و همکاران^۲ (۲۰۲۳)، در پژوهشی با عنوان «اثرات منظر بر زیست‌پذیری حرارتی در مقیاس جامعه بر اساس اطلاعات جغرافیایی ریزدانه: مطالعه موردی سنژن» از طریق برنامه‌ریزی منظر برای ایجاد یک محیط حرارتی قابل زندگی در یک منطقه مسکونی به تحقیق و بررسی پرداختند. یافته‌های تحقیق به نسبت درختان و میانگین ارتفاع ساختمان به‌عنوان شاخص‌های کلیدی برای تعیین میانگین دمای سطح زمین در یک جامعه، افزایش شدت سرمايش ساختمان‌ها، زمانی که ارتفاع متوسط آن‌ها در حدود ۴۰-۶۰ متر بود و اثر خنک‌کنندگی درختان زمانی که نسبت آن‌ها به ۲۰ درصد رسید و آستانه LST برای زیست‌پذیری حرارتی در سنژن حدود ۳۵ درجه سانتی‌گراد بود، به دست آمد. در تابستان، نسبت بیشتری از درختان و چمن و همچنین ساختمان‌هایی با ارتفاع متوسط بالاتر، نسبت‌های حجمی بیشتر و ساختارهای سه‌بعدی پیچیده‌تر برای حفظ محیط گرمایی جامعه مطلوب بودند و این امر نتایج برنامه‌ریزان شهری را برای توسعه نوسازی جامعه از منظر زیست‌پذیری حرارتی تسهیل می‌کند.

کوتی^۳ و همکاران (۲۰۲۲)، در پژوهشی با عنوان «انعطاف‌پذیری شهری و عملکرد زیست‌پذیری شهرهای هوشمند اروپایی: رویکرد یادگیری ماشینی جدید» به مطالعه یک چارچوب جدید مبتنی بر داده‌های دومرحله‌ای که یک تحلیل فاصله متریک چند متغیره با تکنیک‌های یادگیری ماشینی برای ارزیابی انعطاف‌پذیری و زیست‌پذیری شهرهای هوشمند می‌باشند را ترکیب کردند. در ابتدا، یک رویکرد وزن‌دهی مبتنی بر فاصله متریک برای وزن دادن به شاخص‌ها و کمی کردن امتیازات در هر جنبه با عنوان تاب‌آوری شهری و زیست‌پذیری شهری استفاده کردند. جنبه‌های کلیدی در تاب‌آوری شهری شامل اجتماعی، اقتصادی، زیرساخت‌ها و محیط‌های ساخته‌شده و تاب‌آوری نهادی بود، درحالی‌که در زیست‌پذیری شهری، جنبه‌ها شامل دسترسی، رفاه جامعه و نشاط اقتصادی بود. این مطالعه همچنین کپنهاگ، ژنو، استکهلم، مونیخ، هلسینکی، وین، لندن، اسلو، زوریخ و آمستردام را به‌عنوان شهرهای هوشمندی که با عملکردی برتر در مدل توسعه خود انعطاف‌پذیری و زیست‌پذیری ایجاد می‌کنند را نشان داد. چارلز لاندری^۴ در سال (۲۰۰۰)، در مقاله‌ای به‌عنوان «سرزندگی شهری: منبع جدیدی از رقابت شهری»، نه معیار مؤثر را برای شناسایی یک شهر زیست‌پذیر برمی‌شمارد که عبارت‌اند از: تراکم مفید افراد، تنوع، دسترسی، ایمنی و امنیت، هویت و تمایز، خلاقیت، ارتباط و تشریک‌مساعی، ظرفیت سازمانی و رقابت. او معتقد است که امروزه شهرها دچار بحران‌هایی شده‌اند که خروج از این بحران‌ها به سختی اتفاق می‌افتد؛ او تأکید می‌کند که برای داشتن شهری سالم و به‌دوراز هیاهو باید نه معیار بالا را در صدر دستیابی به برنامه‌های شهری قرار داد (Landry, 2000: 4).

پیتر هال^۵ و الولریخ فایفر^۶ در کتاب «آینده شهری قرن ۲۱» که دورنمای از شهرهای جهان را تفسیر می‌کنند، معتقدند که شهر زیست‌پذیر ابعاد چندگانه‌ای از جمله: خانه‌سازی و زیر ساخت اصلی برای حمایت از آن، حمل‌ونقل شهری، الگوی کلی کاربری زمین و شکل شهر دارد که تمام آن‌ها عمدتاً با کیفیت زندگی در شهرها ارتباط می‌یابند.

اما بررسی زیست‌پذیری شهری در کشور ما موضوعی جدید است که از سال ۱۳۸۹ به آن توجه شده است و تاکنون بررسی‌های متعددی در مورد زیست‌پذیری سکونتگاهی انجام شده است که نخستین پژوهش مربوط به رساله دکتری آقای علیرضا بندر آباد است

1. Jane Jacobs
2. Lio
3. Kutty
4. Charles Landry
5. Peter Hall
6. Alvlrykh Pfeiffer

که با عنوان «تدوین اصول الگوی توسعه فضایی و شکل شهر زیست‌پذیر ایرانی؛ مطالعه موردی مناطق ۱، ۱۵ و ۲۲ شهر تهران» است که در گروه شهرسازی دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران انجام شده است. بر این اساس نتایج به‌دست‌آمده از تحلیل‌های انجام‌گرفته در این رساله مؤلفه‌های تأثیرگذار بر تغییر شکل شهر شامل: سیاست‌های مدیریت شهری، بستر طبیعی، الگوی تاریخی، فعالیت اقتصاد شهری و ارزش‌های اجتماعی و فرهنگی به‌عنوان بنیان‌های پشتیبانی‌کننده از یک شکل زیست‌پذیر شناسایی شدند.

دومین پژوهش در حوزه زیست‌پذیری سکونتگاهی مربوط به رساله دکتری آقای محمدمین خراسانی در سال ۱۳۹۱ است که با عنوان «تعیین زیست‌پذیری روستاهای پیرامون شهری با رویکرد کیفیت زندگی مطالعه موردی شهرستان ورامین» که در گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی دانشگاه تهران انجام شده است. نتایج به‌دست‌آمده از تحلیل‌های انجام‌گرفته در این رساله نشان می‌دهد که زیست‌پذیری در مجموع در این روستاها در شرایط متوسط است. همچنین ابعاد اقتصادی و اجتماعی زیست‌پذیری در سطح متوسط و بعد زیست‌محیطی در وضعیت نامطلوب قرار دارد. همچنین نتایج تحقیق نشان می‌دهد که بین روستاهای مورد مطالعه از نظر سطح زیست‌پذیری تفاوت معناداری مشاهده می‌شود. یافته‌های تحقیق بیانگر این نکته است که زیست‌پذیری این روستاها تحت تأثیر عوامل مکانی- فضایی قرار دارد. بعد از نخستین پژوهش‌ها در باب زیست‌پذیری شهری محققان دیگری این مفهوم را در ابعاد گسترده‌ای بکار بردند که می‌توان از بروزترین پژوهش‌های کار شده در این حیطه به موارد زیر اشاره کرد:

ساسان پور و همکاران (۱۴۰۲)، در پژوهشی با عنوان «تحلیل تأثیر سازمان فضایی بر زیست‌پذیری هسته‌های حیاتی کلان‌شهر کرج» به شناخت نقش و تأثیر سازمان‌یابی فضایی شهر کرج بر زیست‌پذیری هسته‌های آن پرداختند. تجزیه و تحلیل داده‌های به‌دست‌آمده با استفاده از روش آمار فضایی، چیدمان فضایی، روش T-Test و آزمون فریدمن بوده است. نتایج به‌دست‌آمده حاکی از آن است که سازمان و ساختار فضایی کلان‌شهر کرج در گرو هم پیوندی و اتصال برخی مسیرهای اصلی، شکل‌گیری هسته‌های فرعی به‌دوراز هسته‌های اصلی و در نتیجه انتقال کاربری‌های فعالیتی و خدماتی از مرکز به سمت هسته‌های پیرامونی است. این امر باعث شده است که زیست‌پذیری در هسته‌های اصلی تحت تأثیر قرار گیرد. کاهش زیست‌پذیری در ابعاد مختلف فیزیکی، اجتماعی، اقتصادی و محیطی رخ داده است که بعد محیطی و اقتصادی کمتر از دو بعد دیگر تحت تأثیر قرار گرفته‌اند؛ بنابراین می‌توان نتیجه‌گیری کرد که سازمان فضایی شهر کرج بر روی زیست‌پذیری آن تأثیرگذار بوده است (ساسان پور و همکاران، ۱۴۰۲: ۱).

حکمت‌نیا و همکاران (۱۴۰۱)، در پژوهشی با عنوان «تحلیل و ارزیابی زیست‌پذیری در بافت‌های فرسوده شهری (موردپژوهش: شاهین‌دژ)» باهدف تحلیل شاخص‌های زیست‌پذیری در بافت فرسوده شهر شاهین‌دژ با روش توصیفی-تحلیلی به توزیع پرسش‌نامه‌هایی بین ۲۵ نفر به صورت تصادفی ساده در بین متخصصان و مدیران شهری در دسترس، پرداختند و پنج عامل از عوامل مؤثر بر زیست‌پذیری شهر شاهین‌دژ (اجتماعی، اقتصادی، زیست‌محیطی، کالبدی و مدیریتی) مورد بررسی قرار گرفت. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش AHP فازی استفاده شد. یافته‌های تحقیق نشان داد که در بخش اجتماعی، شاخص میزان مشارکت (۰/۲۲۹)؛ در بخش اقتصادی، میزان درآمد و هزینه خانوار (۰/۲۱۱)؛ در بخش مدیریتی، ایجاد تسهیلات مالی برای ساکنان بافت (۰/۱۸۵)؛ در بخش کالبدی، میزان فشردگی و ریزدانی ساختمان‌ها در بافت (۰/۱۳۸) و در بخش زیست‌محیطی شاخص کمیت و توزیع پراکنش فضای سبز در سطح بافت‌های فرسوده (۰/۲۳۰) از اهمیت بیشتری برخوردارند و نشان‌دهنده میزان اهمیت هر یک از آن‌ها در زیست‌پذیری بافت‌های فرسوده است.

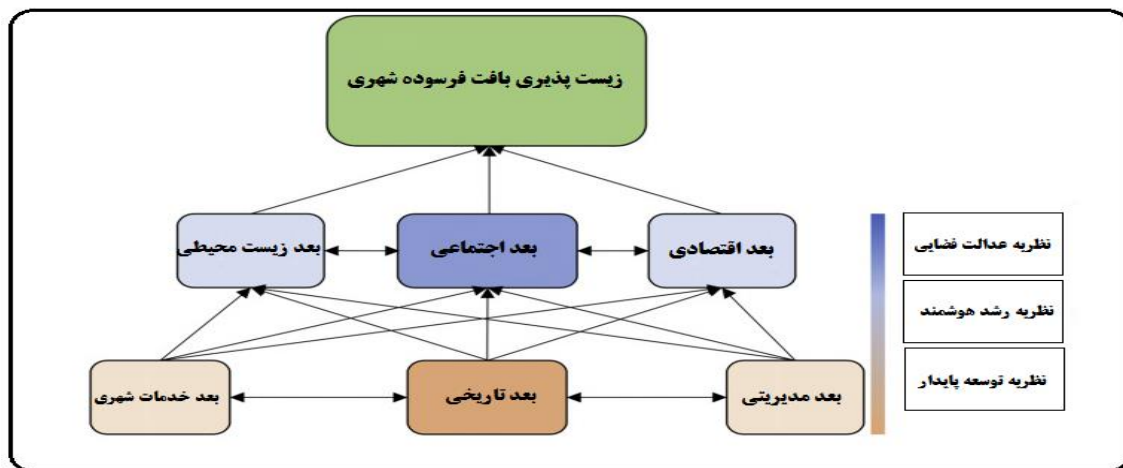
حضرلو و عابدینی (۱۴۰۱)، در پژوهشی با عنوان «مطالعه تطبیقی زیست‌پذیری در بافت جدید و قدیمی شهرها (نمونه مورد مطالعه: شهر ارومیه)» با مطالعات تطبیقی، میزان زیست‌پذیری را در بافت قدیمی و جدید شهر ارومیه مورد واکاوی قرار می‌دهند. بر این اساس تعداد ۱۲ شاخص بر اساس موجود بودن اطلاعات انتخاب شده و در نرم‌افزار GIS لایه‌های اطلاعاتی برای آن‌ها تشکیل شد. برای محاسبه وزن شاخص‌ها از روش تصمیم‌گیری چندمعیاره بهترین- بدترین استفاده شده و نتایج آن در نرم‌افزار گامز مورد تحلیل قرار گرفت. سرانجام، وزن به‌دست‌آمده از روش بهترین- بدترین در شاخص‌های ۱۲ گانه استاندارد ضرب شده و باهم ترکیب شد. خروجی به‌دست‌آمده بیانگر آن بوده که به‌طور کلی میزان زیست‌پذیری در بافت قدیمی شهر ارومیه نسبت به بافت جدید شهر بیشتر بوده است. همچنین میزان زیست‌پذیری در بافت قدیم بر اساس شاخص‌های دسترسی به معابر اصلی، متوسط قیمت زمین، تراکم جمعیتی، دسترسی به کاربری ورزشی و تفریحی، دسترسی به کاربری درمانی، دسترسی به کاربری آموزشی و فرهنگی، دسترسی به کاربری تجاری، تعداد افراد با سواد و تعداد شاغلان نسبت به بافت جدید در وضعیت بهتری قرار داشته؛ از طرف دیگر

میزان زیست‌پذیری بر اساس شاخص‌های کیفیت ابنیه، محدوده تحت پوشش فاضلاب و دسترسی به کاربری فضای سبز در بافت جدید نسبت به بافت قدیم وضعیت خوبی را دارا بوده است.

قنبری و همکاران (۱۴۰۰)، در پژوهشی با عنوان «تحلیلی بر زیست‌پذیری شهری با تأکید بر شاخص مسکن (مطالعه موردی: کلان‌شهر مشهد)» به تحلیل زیست‌پذیری شهری کلان‌شهر مشهد با تأکید بر شاخص‌های مسکن پرداختند. آن‌ها با روش توصیفی-تحلیلی و با استفاده از نرم‌افزارهای GIS، Spss، مدل ویکور و آنتروپی برای تحلیل اطلاعات استفاده نمودند. به لحاظ امکانات و خدمات کلان‌شهر مشهد، نتایج نشان داد منطقه ۱۱ کلان‌شهر مشهد بهترین منطقه از لحاظ شاخص‌های مسکن شهری است. سپس مناطق ۱۰ و ۹ در اولویت دوم قرار داشته و بدترین مناطق ۵، ۴ و ۱۳ می‌باشند و در کل حدود ۳۸ درصد مناطق کلان‌شهر مشهد از لحاظ شاخص‌های مناسب شهری در وضعیت نامطلوبی به سر می‌برند.

روش تحقیق

روش تحقیق در مقاله حاضر توصیفی-تحلیلی و از نوع تحقیقات پژوهشی-کاربردی است که از یکسو با مطالعات اسنادی و کتابخانه‌ای به بررسی ابعاد، تعاریف و چارچوب نظری تحقیق و از سوی دیگر با مشاهدات میدانی دقیق و همچنین مراجعه به سازمان‌ها و ادارات ذی‌ربط به گردآوری داده‌ها و اطلاعات لازم در محدوده مورد مطالعه برای دستیابی به سوالات تحقیق می‌پردازد. جامعه آماری ما در این پژوهش ساکنان محله درب باباطاهر شهر خرم‌آباد می‌باشند. نخست اطلاعات لازم را از طریق سازمان نوسازی و بهسازی شهر خرم‌آباد و سپس مصاحبه با ساکنان این محله به دست آمد. جامعه آماری ما در این پژوهش ۳۸۲ نفر است که از طریق پرسش‌نامه‌هایی که در سطح محله توزیع کرده‌ایم، به آن‌ها دست یافته‌ایم. برای محاسبه حجم نمونه از فرمول کوکران استفاده شده است؛ حجم نمونه در سطح اطمینان ۹۵ درصد برابر با ۹۸ است؛ روش نمونه‌گیری نیز بر اساس نمونه‌گیری ساده تصادفی است. پرسش‌نامه‌ها با استفاده از مقیاس‌گذاری طیف لیکرت در قالب ۱۲ مؤلفه و ۹۴ سؤال طراحی شد. پایایی پرسش‌نامه با استفاده از آزمون آلفای کرونباخ تأیید شد که ۰/۸۵۱ به دست آمده است که نشان می‌دهد پایایی پرسش‌نامه‌ها در سطح قابل قبولی است. در پایان برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار Spss و آزمون‌های آماری تی‌تست و آزمون فیشر استفاده شده است.

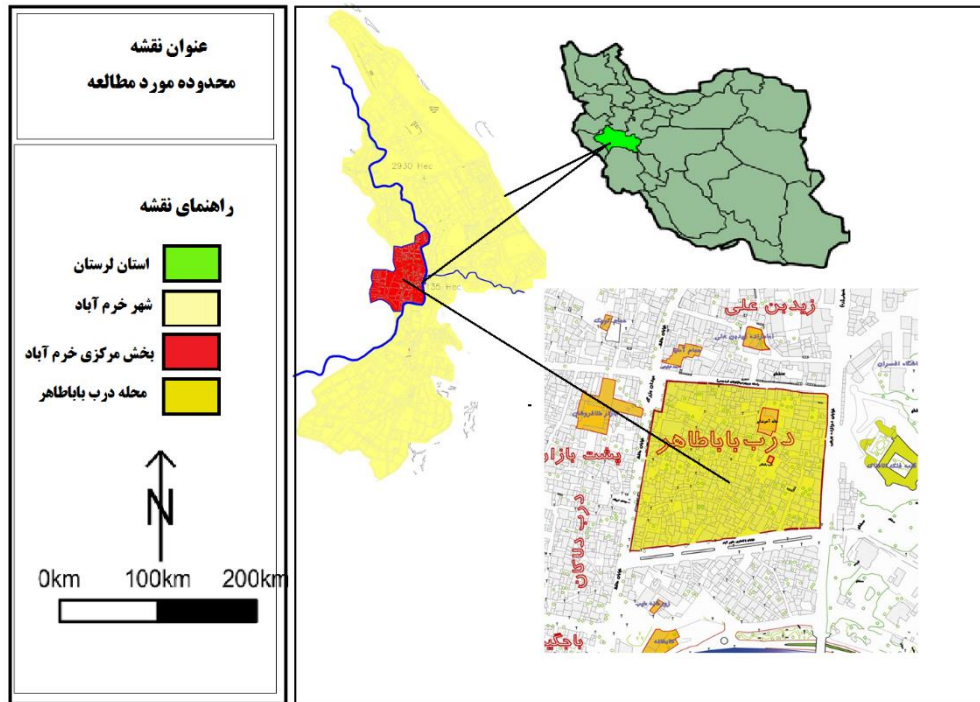
شکل ۱. مدل مفهومی تحقیق

برگرفته از: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۲

قلمرو تحقیق

شهر خرم‌آباد مرکز استان لرستان، مرکز شهرستان خرم‌آباد و مرکز بخش مرکزی این شهرستان است که در جنوب غربی کشور واقع شده است. خرم‌آباد شهری کوهستانی-دره‌ای است که شهر در دو طرف بستر رودخانه خرم‌آباد که شمالی-جنوبی است و شهر را به دو قسمت نابرابر شرقی-غربی تقسیم می‌کند، ساخته شده است. قسمت شمالی شهر منظره‌ای کوهستانی و ناهموار و جنوب آن چشم‌اندازی تقریباً «جلگه‌ای» دارد (مهندسین مشاور آمود، ۱۳۸۶). شهر خرم‌آباد بر اساس آمار سال ۱۳۹۵، دارای ۳ منطقه و ۲۳ ناحیه شهری است که حدود ۶۲۳۳ هکتار مساحت و ۳۷۳۴۱۶ نفر جمعیت دارد (شهرداری خرم‌آباد). محله درب باباطاهر یکی از قدیمی‌ترین محله‌های شهر خرم‌آباد در مرکز شهر و روبروی قلعه فلک الافلاک است که از چهار طرف توسط خیابان‌های اصلی

محصور شده است. از طرف شمال خیابان فردوسی (راسته بروجردی‌ها)، از جنوب خیابان ۲۴ متری حکیم، از طرف شرق خیابان امام و از سمت غرب خیابان حافظ این محله را محصور کرده است. این محله که تقریباً در سال ۹۷۷ هجری خورشیدی به وجود آمده از نظر معماری، بافت قدیمی و اکثراً به صورت خانه‌های ریزدانه و بعضاً درشت‌دانه، معابر و کوچه‌های تنگ و باریک است که یکی از مهم‌ترین بافت‌های فرسوده شهر محسوب می‌شود. این محله در سال ۱۳۵۵ هجری خورشیدی با عبور خیابان ۲۴ متری حکیم در جهت شرقی- غربی با عبور از دل محله و ویرانی معابر و خانه‌های موجود، محله را به دو قسمت تبدیل کرد. به دلیل قرار گرفتن مقبره باباطاهر در این محله، به این محله «درب باباطاهر» می‌گویند (کاظمی، ۱۳۷۶).

شکل ۲. محدوده مورد مطالعه

برگرفته از: ترسیم نگارنده، ۱۴۰۲

یافته‌ها

در این پژوهش برای توصیف داده‌های زیست‌پذیری از روش آمار توصیفی (شاخص‌های مرکزی، شاخص‌های پراکندگی، شاخص توزیع) استفاده شده است. برای سنجش میزان زیست‌پذیری محله از دو آزمون آماری تی تست و فیشر استفاده شده است. ابتدا ما نتایج آمار توصیفی را مورد بحث قرار داده و سپس به تحلیل ابعاد گوناگون زیست‌پذیری محله از طریق آزمون‌های آماری خواهیم پرداخت.

نتایج مربوط به روش‌های آمار توصیفی نشان می‌دهد که شاخص‌های مرکزی میانگین با مقدار (۲۷۶/۶۷)، میانه (۲۷۵) مد (۲۴۱) است. حال با توجه به اینکه میانگین و میانه یک عدد نیست، توزیع مقادیر مربوط به زیست‌پذیری نامتقارن است و شاخص پراکندگی در زیست‌پذیری انحراف معیار (۱/۵۲) نشان‌دهنده پراکندگی زیاد در سطح محله درب باباطاهر است. میزان توزیع چولگی (۰/۰۶۲) است که تمایل داده‌های زیست‌پذیری را به سمت مقادیر کوچک نشان می‌دهد. به عبارتی دیگر توزیع نامتقارن با پراکندگی زیاد و تمایل زیست‌پذیری به سمت اعداد و مقادیر کوچک حاکی از آن است که زیست‌پذیری محله درب باباطاهر به‌عنوان یکی از بافت‌های تاریخی و مهم شهر از وضعیتی نامطلوب برخوردار است.

جدول ۱. توصیف داده‌های زیست‌پذیری با روش آمار توصیفی

نمونه	۳۸۴	واریانس	۲۹۷۲/۱۴۱
داده ناپیدا	۰	چولگی	۰/۰۶۲
میانگین	۲۷۶/۶۷	انحراف از چولگی	۰/۱۲۵
میان	۲۷۵	کشیدگی	۱/۵۲۷
مد	۲۴۱	انحراف از کشیدگی	۰/۲۵۱
انحراف معیار	۵۴/۵۱۷	دامنه تغییرات	۴۶۸

برگرفته از: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۲

تحلیل وضعیت زیست‌پذیری محله درب باباطاهر بر اساس آزمون آماری T Test

زیست‌پذیری از ابعاد گوناگونی تشکیل شده است این ابعاد شامل: اقتصادی، اجتماعی، زیست‌محیطی، تاریخی، مدیریت شهری و خدمات شهری می‌باشند، این ابعاد نشان‌دهنده کیفیت زندگی هستند که باید در اولویت برنامه‌ریزان شهری قرار گیرند. حال به تحلیل تمام ابعاد زیست‌پذیری در این محله می‌پردازیم و در نهایت میزان زیست‌پذیری هر بعد را بر اساس آماره t مشخص می‌کنیم. **تحلیل بعد اجتماعی:** این بعد شامل (شاخص امنیت فردی و اجتماعی، هویت و حس تعلق مکان) است. در بررسی میزان امنیت در محله درب باباطاهر باید بگوییم که میزان امنیت در این محله در سطح پایینی است، فقط در مرکز محله که مقبره باباطاهر واقع شده است، میزان امنیت نسبتاً مناسب است. در زمینه حس تعلق مکان و هویت بیشتر مردم وابستگی زیادی به محله خود دارند و حاضر نیستند که در جای دیگری سکونت گزینند.

جدول ۲. تحلیل وضعیت بعد اجتماعی محله درب باباطاهر

مؤلفه	نمونه آماری	آماره t	سطح معناداری	میانگین واقعی	میانگین مفروض	اختلاف میانگین	درصد احتمال	وضعیت زیست‌پذیری
زیست‌پذیری	۳۸۴	۲/۲۶۲	۰/۰۰۰	۶۲/۹۲	۶۶	۹۲۳/۱	٪۹۵	متوسط رو به پایین

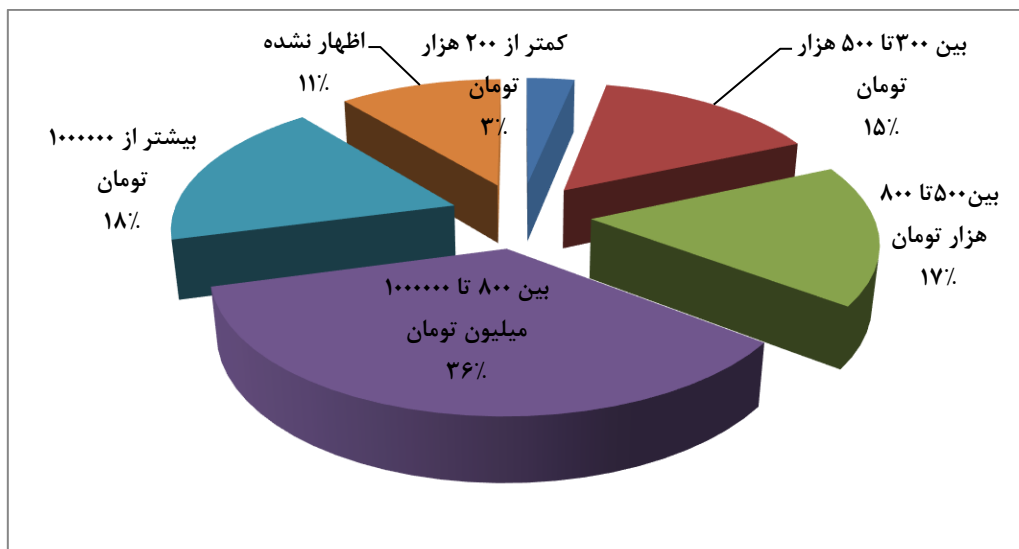
برگرفته از: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۲

تحلیل بعد اقتصادی: بخش مهمی از پژوهش‌های زیست‌پذیری یک محله بعد اقتصادی آن است. بعد اقتصادی در این پژوهش میزان کار و درآمد اهالی محله است. بیشتر ساکنین این محله با سطح درآمد پایین و داشتن شغل کاذب جزء قشر فقیرنشین شهر محسوب می‌شوند. در نتیجه با توجه به نتایج حاصل از آزمون آماری وضعیت اقتصادی محله در سطحی متوسط رو به پایین است.

جدول ۳. تحلیل وضعیت بعد اقتصادی محله درب باباطاهر

مؤلفه	نمونه آماری	آماره t	سطح معناداری	میانگین واقعی	میانگین مفروض	اختلاف میانگین	درصد احتمال	وضعیت زیست‌پذیری
زیست‌پذیری	۳۸۴	-۷۵۲/۷	۰/۰۰۰	۱۰/۵۳	۱۲	-۱/۴۸۴	٪۹۵	متوسط رو به پایین

برگرفته از: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۲

شکل ۳. میزان درآمد ماهیانه خانوارهای محله باباطاهر

برگرفته از: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۲

تحلیل بعد زیست محیطی: این بعد در این پژوهش از دو شاخص فضای باز (عمومی) و آلودگی تشکیل می‌شود. وضعیت محیط زیست محله به خاطر اینکه در مرکز شهر قرار گرفته است و حجم بالای ترافیکی که در ۴ طرف محله وجود دارد، اصلاً خوشایند نیست. میزان آلودگی ناشی از تجمع خودروها و وجود بازار بزرگ شهر در اطراف آن باعث شده است، حجم آلودگی‌ها در این محله بالا باشد. به لحاظ فضاهای باز و عمومی مکان‌هایی که منظر زیبا و روشن داشته باشند و دارای امنیت کافی باشند در این محله وجود ندارد. فضاهای عمومی و کوچه‌ها امن و تمیز نیستند، با توجه به شکل محله که شکلی دوزنقه‌ای دارد کوچه‌ها اغلب باریک با بافتی درهم تنیده و تنگ هستند که امنیت بالایی برای تردد جمعیت بخصوص در شب هنگام را ندارند. محوطه و فضای باز در این محله وجود ندارد و وجود زمین‌های رها شده و خانه‌های مخروبه در این محله آن را به مکانی برای فساد و اشرار تبدیل کرده است.

جدول ۴. تحلیل وضعیت بعد زیست محیطی محله درب باباطاهر

مؤلفه	نمونه آماری	آماره t	سطح معناداری	میانگین واقعی	میانگین مفروض	اختلاف میانگین	درصد احتمال	وضعیت زیست پذیری
زیست پذیری	۳۸۴	-۳/۷۰۵	۰/۰۰۰	۳۴/۳۵	۳۵	-۱/۶۸۴	٪۹۵	متوسط رو به پایین

برگرفته از: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۲

تحلیل بعد تاریخی: تاریخ هر شهر نشان‌دهنده قدمت، هویت و اصالت هر شهر است. محله باباطاهر به سبب داشتن آثار تاریخی متعددی از جمله: مجاورت با قلعه فلک الافلاک، بازار میرزا سید رضا، مقبره باباطاهر، چند خانه تاریخی، حمام باشی، میدان گپ، حمام گپ و ... قابلیت‌های زیادی را برای تبدیل به قطب مهمی از گردشگری را دارا است. در تحلیل بعد تاریخی محله نتایج به دست آمده از آزمون‌های آماری نشان می‌دهد که دارای وضعیتی متوسط رو به بالا است. تمام بافت تاریخی این محله سرشار از بناهای تاریخی با قدمت دیرینه است.

جدول ۵. تحلیل وضعیت بعد تاریخی محله درب باباطاهر

مؤلفه	نمونه آماری	آماره t	سطح معناداری	میانگین واقعی	میانگین مفروض	اختلاف میانگین	درصد احتمال	وضعیت زیست پذیری
زیست پذیری	۳۸۴	۴/۳۶۲	۰/۰۰۰	۶۹/۹۳	۶۶	۲/۹۶۲	٪۹۵	متوسط رو به بالا

برگرفته از: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۲

تحلیل بعد مدیریتی: در بحث مدیریت شهری از یک سو مدیریت مقامات رسمی و از سوی دیگر بحث مشارکت مردم مطرح می‌شود. در واقع تا مشارکت مردم نباشد، هیچ‌گونه ساماندهی در امور شهری اتفاق نمی‌افتد. در بحث مشارکت شهروندان در این محله هیچ‌گونه رغبتی میان اهالی دیده نمی‌شود و هیچ‌گونه تمایلی برای مشارکت در امور محله خود ندارند. نتایج آزمون‌های آماری نشان می‌دهد که وضعیت مدیریتی در این محله از وضعیت نامطلوبی برخوردار است.

جدول ۶. تحلیل وضعیت بعد مدیریتی محله درب باباطاهر

مؤلفه	نمونه آماری	آماره t	سطح معناداری	میانگین واقعی	میانگین مفروض	اختلاف میانگین	درصد احتمال	وضعیت زیست پذیری
زیست پذیری	۳۸۴	-۱۶/۵۲۱	۰/۰۰۰	۱۶/۲۲	۲۲	-۴/۵۲۹	٪۹۵	متوسط رو به پایین

برگرفته از: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۲

تحلیل بعد خدمات شهری: خدمات شهری در این پژوهش شامل (امکانات و زیرساخت‌ها، حمل‌ونقل، مسکن، امکانات بهداشتی و درمانی، امکانات آموزشی، تفریحات و اوقات فراغت) است که بیشترین تأثیر را در زیست‌پذیری محله دارند. این بعد از آنجایی که باعث افزایش سطح کیفیت زندگی می‌شود، باید در اولویت برنامه‌ریزان شهری قرار گیرد. نتایج حاصل از تحلیل‌های آماری با اختلاف میانگین کم بیانگر وضعیت متوسط رو به پایین در این محله است. از لحاظ وضعیت خدمات بخصوص فقدان امکانات آموزشی (مدرسه، دبیرستان و ...)، فقدان مراکز بهداشتی و درمانی، نبود مراکز ماشین‌رو (فقط محدوده‌ی اندکی در مرکز محله)، فرسودگی بیش‌ازحد مسکن موجود در محله، از لحاظ بعد خدمات در وضعیت نامطلوبی قرار دارد.

جدول ۷. تحلیل وضعیت بعد خدمات شهری محله درب باباطاهر

مؤلفه	نمونه آماری	آماره t	سطح معناداری	میانگین واقعی	میانگین مفروض	اختلاف میانگین	درصد احتمال	وضعیت زیست پذیری
زیست پذیری	۳۸۴	۰/۴۵۶	۰/۰۰۰	۱۳۴/۲۶	۱۳۵	-۰/۷۳۰	٪۹۵	متوسط رو به پایین

برگرفته از: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۲

با توجه به نتایج حاصل از تحلیل‌های آماری و میزان آماره t و تحلیل ابعاد زیست‌پذیری نشان‌دهنده این است که وضعیت زیست‌پذیری در محله درب باباطاهر متوسط رو به پایین است.

جدول ۸. تحلیل وضعیت زیست‌پذیری محله درب باباطاهر

مؤلفه	نمونه آماری	آماره t	سطح معناداری	میانگین واقعی	میانگین مفروض	اختلاف میانگین	درصد احتمال	وضعیت زیست پذیری
زیست پذیری	۳۸۴	-۱/۹۰۰	۰/۰۵۸	۲۷۶/۶۷	۲۸۳	-۵/۳۲۴	٪۹۵	متوسط رو به پایین

برگرفته از: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۲

تحلیل وضعیت زیست‌پذیری محله بر اساس آزمون فیشر

در تحلیل وضعیت زیست‌پذیری محله بر اساس آزمون فیشر باید بگوییم تفاوت بین گروهی و درون‌گروهی بسیار زیاد است و این نشان از وضعیت نامطلوب محله از لحاظ زیست‌پذیری را داراست، تنها در مرکز محله که مقبره واقع شده است، وضعیت زیست‌پذیری نسبتاً مساعدتر است.

جدول ۹. تحلیل وضعیت زیست‌پذیری محله درب باباطاهر بر اساس آزمون فیشر

سطح معناداری	آزمون فیشر	میانگین مجذور	درجه آزادی	درجه مجذور	زیست پذیری
***	۵/۰۱۹	۱۳۴,۴۳۱	۱۹	۲۳۵۶۸۲/۲۸۷	تغییرات بین گروهی
		۲۴۷۱/۵۵۰	۳۵۸	۸۸۴۸۱۵/۳۶	تغییرات درون گروهی
			۳۷۷	۱۱۲,۴۹۷,۳۲۳	کل تغییرات

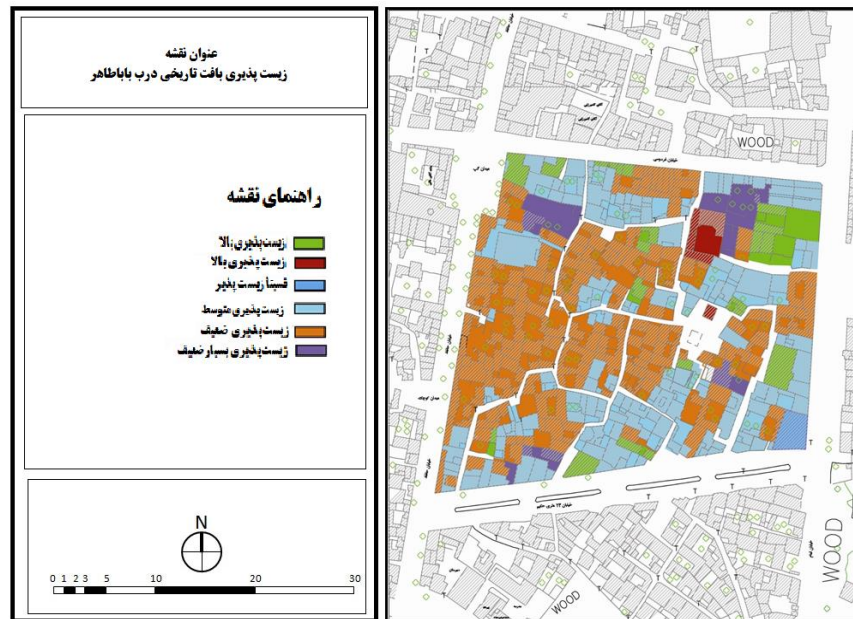
برگرفته از: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۲

تحلیل ابعاد (اقتصادی، اجتماعی، تاریخی، زیست‌محیطی، مدیریت شهری، خدمات شهری) بر میزان زیست‌پذیری محله با توجه به میانگین به‌دست‌آمده در ابعاد گوناگون زیست‌پذیری نتایج حاصله به این شرح است. بعد خدمات شهری با حداکثر میانگین بیشترین تأثیر را در زیست‌پذیری محله دارد که بنا بر دلایلی که ذکر کردیم (فقدان امکانات آموزشی (مدرسه، دبیرستان و ...)، فقدان مراکز بهداشتی و درمانی، نبود مراکز ماشین‌رو (فقط محدوده‌ی اندکی در مرکز محله)، فرسودگی بیش‌ازحد مساکن موجود در محله) از وضعیت نامطلوبی برخوردار است. کم‌ترین میانگین مربوط به بعد اقتصادی محله است که همان‌طور که گفتیم میزان درآمد اهالی در سطحی بسیار پایین است و هیچ‌گونه سرمایه‌گذاری سودآور در محله توسط نهادهای مربوطه وجود ندارد و از این جهت در وضعیتی نامطلوبی به سر می‌برد.

جدول ۱۰. میزان تأثیر ابعاد گوناگون زیست‌پذیری

ابعاد زیست‌پذیری	میانگین رتبه‌ای
بعد اجتماعی	۳
بعد اقتصادی	۶
بعد زیست‌محیطی	۴
بعد تاریخی	۲
بعد مدیریتی	۵
بعد خدمات شهری	۱

برگرفته از: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۲

شکل ۴. زیست‌پذیری محدوده بافت تاریخی باباطاهر

برگرفته از: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۲

بحث و نتیجه گیری

آنچه مسلم است اینکه محله موصوف به درب باباطاهر به عنوان یکی از محلات قدیمی شهر خرم‌آباد، علیرغم وجود چند اثر ثبت شده تاریخی و مجاورت در اطراف آثار ارزشمندی همچون: قلعه فلک الافلاک، بازار میرزا سید رضا، حمام تاریخی، امامزاده زید بن علی، ساختمان میرملاس، حمام گپ، میدان گپ و ... یکی از مهم‌ترین بافت‌های تاریخی شهر محسوب می‌شود. در این پژوهش به بررسی مؤلفه‌های گوناگون زیست‌پذیری در این محله که راهی در جهت رسیدن به توسعه پایدار است، پرداخته‌ایم. بدین جهت ابعاد گوناگون زیست‌پذیری را مورد تجزیه و تحلیل قرار داده‌ایم. با توجه به نتایج حاصله از پژوهش به این نتیجه رسیدیم که زیست‌پذیری در این محله وضعیت نامطلوبی دارد. در زمینه بررسی ابعاد زیست‌پذیری شاخص خدمات شهری که بعدی مهم در زیست‌پذیری و در جهت رسیدن به کیفیت زندگی مطلوب‌تری می‌باشد در این محله بسیار ضعیف بوده و هیچ‌کدام از خدمات شهری به نحو صحیح در این محله توزیع نشده است. دیگر جنبه‌های زیست‌پذیری بعد اجتماعی و اقتصادی نیز ضعیف عمل کرده و در زمینه بعد مدیریتی به علت عدم مشارکت شهروندان در کمک به نهادهای قانونی برای بهبود محله هیچ‌گونه مشارکتی صورت نگرفته است و مردم هیچ‌گونه رغبتی برای مشارکت ندارند. ساکنان محل نوعی حس تعلق مکانی خاص به محله خود دارند، به گونه‌ای که حاضر به جابجایی به محله‌ای دیگری نیستند. با توجه به اینکه این محله جزء مهم‌ترین بافت‌های فرسوده شهر می‌باشد و آثار متعدد تاریخی بسیاری در محله واقع شده است، امکان تخریب و یا بهسازی در محله وجود ندارد. متأسفانه به دلیل بی‌توجهی و عدم وجود طرح‌های تفصیلی موضعی، عدم اجرای طرح‌های مصوب شهرداری از جمله خیابان حافظ، واقع شدن در حریم درجه یک اثر ارزشمند قلعه فلک الافلاک و ضوابط سختگیرانه ساخت و ساز، متعاقب آن عدم تمایل سرمایه‌گذاران بخش خصوصی جهت اجرای پروژه‌های انبوه‌سازی و بالطبع بالا رفتن قیمت تمام شده ساخت و ساز به دلیل محدودیت‌های ارتفاعی و واقع شدن در حریم منظر قلعه فلک الافلاک، پایین بودن ضریب نفوذپذیری و مشکلات ناشی از نقل و انتقال مصالح، روحیه محافظه‌کاری ساکنین قدیمی و بومی در آن و ... همه و همه باعث گردیده تا ساختار کالبدی موجود بر اثر عوامل طبیعی، اجتماعی و حقوقی به تدریج فرسوده شده و بسیاری از املاک به صورت مخروبه و متروکه در داخل بافت درآیند.

حال در جهت ارتقاء زیست‌پذیری محله باید چه کرد، این محله با توجه به بررسی‌های متعدد امکان زیست را ندارد و با توجه به بعد تاریخی محله تنها راه زیست‌پذیری آن تبدیل این محله به قطب توریستی و تفریحی بزرگی می‌باشد. لذا پیشنهادهایی به شرح ذیل مطرح می‌شود:

- تبدیل محله به یک قطب بزرگ گردشگری؛
- سرمایه‌گذاری بخش خصوصی و دولتی در این محله برای ارتقاء گردشگری و اشتغال‌زایی؛
- افزایش مراکز بهداشتی و درمانی؛
- کاهش میزان آلودگی در سطح محله؛
- تخریب برخی بافت‌های فرسوده و بهبود سطح پیاده‌روها؛
- افزایش امنیت محله و گشت پلیس؛
- افزایش فروشگاه‌ها و مراکز تجاری در دسترس؛
- ایجاد مراکز آموزشی در سطح محله برای رفاه ساکنان؛
- ایجاد فضاهای سبز و پارک.

حامی مالی

بنا به اظهار نویسنده مسئول، این مقاله حامی مالی نداشته است.

سهام نویسندگان

این مقاله بر اساس مطالعات میدانی نگارنده و مصاحبه با کارشناسان سازمان نوسازی و بهسازی بافت فرسوده شهر خرم‌آباد و توزیع پرسش‌نامه‌های متعدد در سطح محله تدوین شده است.

تضاد منافع

نویسنده اعلام می‌دارد که هیچ تضاد منافی در رابطه با نویسندگی و یا انتشار این مقاله ندارد.

تقدیر و تشکر

نویسنده از اساتید فاخر و محترم این نشریه جهت انتشار مقاله تشکر و قدردانی می‌نماید.

منابع

- ام ویلر، استفان (۱۳۹۳). برنامه‌ریزی برای پایداری: ایجاد جامعه زیست‌پذیر، متعادل و اکولوژیک، ترجمه: محمود جمعه پور و شکوفه احمدی، انتشارات علوم اجتماعی، تهران.
- بندر آباد، علیرضا (۱۳۸۹). تدوین اصول الگوی توسعه فضایی و شکل شهر زیست‌پذیر ایرانی (مطالعه موردی: مناطق ۱، ۱۵ و ۲۲ تهران)؛ رساله دکتری شهرسازی؛ به راهنمایی دکتر حمید ماجدی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران.
- پوراحمد، احمد و عبادی، جاوید. (۱۳۸۹). نقش اکولوژی اجتماعی در بافت قدیم شهرری، فصلنامه‌ی پژوهش‌های جغرافیایی، شماره ۳۹، اسفند ۱۳۷۹: ۹۳-۱۰۳.
- پایگاه اطلاع‌رسانی شهرداری خرم‌آباد به نشانی: <http://www.shahrdari-khorramabad.ir>
- جیکوبز، جین. (۱۳۸۶). مرگ و زندگی شهرهای بزرگ آمریکایی، ترجمه: حمیدرضا پارسی و آرزو افلاطونی، انتشارات دانشگاه تهران، تهران.
- حکمت نیا، حسن، موسوی، میرنجف، سبحانی، نوبخت و سلمان زاده، سینا. (۱۴۰۱). تحلیل و ارزیابی زیست‌پذیری در بافت‌های فرسوده شهرری (موردپژوهش: شاهین دژ)، مجله مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی، ۱۷(۱)، ۳۳-۴۷.
- حضرلو، آرام و عابدینی، اصغر. (۱۴۰۱). مطالعه تطبیقی زیست‌پذیری در بافت جدید و قدیمی شهرها (نمونه مورد مطالعه: شهر ارومیه)، فصلنامه مطالعات مدیریت شهری، ۱۱(۴۲)، ۳۵-۴۸.
- حیدری، تقی، شمعی، علی، ساسان پور، فرزانه، سلیمانی، محمد و احدنژاد روشنی، محسن. (۱۳۹۴). ارزیابی قابلیت‌های زیست‌پذیری بافت فرسوده و راهبردهای تقویت آن (مطالعه موردی: بافت فرسوده شهر زنجان)، فصلنامه شهر پایدار، ۲(۲)، ۱۹-۳۴.
- حیدری، محمدتقی. (۱۳۹۴). تحلیل زیست‌پذیری بافت‌های فرسوده شهری (مطالعه موردی: بافت فرسوده بخش مرکزی شهر زنجان)، رساله دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری؛ به راهنمایی دکتر علی شمعی، دانشکده علوم جغرافیایی، دانشگاه خوارزمی، تهران.
- خراسانی، محمدامین. (۱۳۹۱). تبیین زیست‌پذیری روستاهای پیرامون شهری با رویکرد کیفیت زندگی (مطالعه موردی: شهرستان ورامین)، رساله دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی؛ به راهنمایی: دکتر محمدرضا رضوانی، دانشگاه تهران.
- دویران، اسماعیل. (۱۳۹۹). سنجش زیست‌پذیری بافت‌های شهری با تأکید بر پایداری اجتماعی (مطالعه موردی: محلات اسکان غیررسمی شهر همدان)، دو فصلنامه جغرافیای اجتماعی شهری، ۷(۱)، ۴۷-۶۸.
- ساسان پور، فرزانه، علی و بهروز. (۱۴۰۲). تحلیل تأثیر سازمان فضایی بر زیست‌پذیری هسته‌های حیاتی کلان شهر کرج، مجله تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی، ۲۳(۱)، ۷۱-۲۰.
- سلیمانی، محمد، تولایی، سیمین، رفیعیان، مجتبی، زنگانه، احمد و خزائی نژاد، فروغ. (۱۳۹۵). زیست‌پذیری شهری: مفاهیم، اصول، ابعاد و شاخص‌ها، مجله پژوهش‌های جغرافیای برنامه‌ریزی شهری، ۴(۲)، ۲۷-۵۰.
- ساسان‌پور، فرزانه، تولایی، سیمین و جعفری اسدآبادی، حمزه. (۱۳۹۴). سنجش و ارزیابی زیست‌پذیری شهری در مناطق بیست و دو گانه کلان‌شهر تهران، فصلنامه برنامه‌ریزی منطقه‌ای، ۵(۱۸)، ۲۷-۴۲.
- شوای، فرانسواز. (۱۳۷۵). شهرسازی؛ واقعیات و تخیلات. ترجمه: سید محسن حبیبی، انتشارات دانشگاه تهران.
- قنبری، محمد، اجزاء شکوهی، محمد، رهنما، محمدتقی و خوارزمی، امید علی. (۱۴۰۰). تحلیلی بر زیست‌پذیری شهری با تأکید بر شاخص مسکن (مطالعه موردی: کلان‌شهر مشهد)، فصلنامه جغرافیا و توسعه فضای شهری، ۸(۱)، ۱۰۱-۱۲۱.
- کاظمی، ایرج. (۱۳۷۶). مشاهیر لر، انتشارات افلاک.
- مهندسین مشاور آمود. (۱۳۸۶). مطالعات توانمندسازی و ساماندهی سکونتگاه‌های غیررسمی شهر خرم‌آباد، سازمان مسکن و شهرسازی استان لرستان.

References

- Amod Consulting Engineers. (2007). Empowerment and organizing studies of informal settlements in Khorramabad city, Housing and Urban Development Organization of Lorestan Province [In Persian].
- Asyabanipoor, E., Panahi, A., & Ahmadzadeh, H. (2020). The Effect of Urban Livability Factors on

the Current Situation Using Structural Equation Modeling with Partial Least Squares Method (Case Study: Ten Areas of Tabriz Metropolis), *Geography and Planning*, 24 (73), 23-46 [In Persian].

Bandar Abad, A. (2010). Compilation of the principles of spatial development model and the shape of a livable Iranian city (case study: districts 1, 15 and 22 of Tehran), PHD dissertation on urban planning; Under the guidance of Dr.Hamid Majdi, Islamic Azad University, Tehran Science and Research Unit [In Persian].

Chaway, F. (1996). *Urban; Facts and fictions*. Translation: Seyyed Mohsen Habibi, Tehran, Tehran University Press [In Persian].

Cities p.(2003).A sustainable urban system the long term plan for greater Vancouver,Canada,cities plus.

Daviran, E. (2019). Measuring the livability of urban contexts with an emphasis on social sustainability (Case study: informal settlements in Hamadan city), *Two Quarterly Journal of Urban Social Geography*, 7 (1), 47-68 [In Persian].

Hikmatnia, H., Mousavi, M., Sobhani, N., & Salmanzadeh, S. (2022). Analysis and assessment of livability in dilapidated urban tissues (case study: Shahin Dej), *Journal of Human Settlements Planning Studies*, 17(1), 33-47 [In Persian].

Hadarlo, Aram, Abedini, Asghar. (2022). Comparative study of livability in the new and old context of cities (case study: Urmia city), *Urban Management Studies Quarterly*, 11(42), 35-48 [In Persian].

Hall, T. (2006). *Urban Geography*, London & New York: Routledg.

Heydari, M. T., Shamai, A., Sasanpour, F., Soleimani, M., Ahmadijad & Reshti, M. (2014). Evaluation of the viability of worn-out fabric and its strengthening strategies (case study: worn-out fabric of Zanjan city), *Sustainable City Quarterly*, Volume 2, Number 2, summer 2014: 19-34 [In Persian].

Heydari, M. T. (2014). Analyzing the livability of dilapidated urban tissues (case study: dilapidated tissue of the central part of Zanjan city), PHD dissertation in geography and urban planning; under the guidance of Dr. Ali Shamai, Faculty of Geographical Sciences, Kharazmi University, Tehran [In Persian].

Information base of Khorramabad Municipality at: <http://www.shahrdari-khorramabad.ir>.

Jacobs, Jane. (2006). *Death and life of big American cities*, Translated by Hamidreza Parsi and Arzoo Platoni, Tehran University Press [In Persian].

Khorasani, M. A. (2012). Explaining the livability of peri-urban villages with the quality of life approach, a case study: Varamin city, PhD dissertation in geography and rural planning; guided by: Dr. Mohammad Reza Rezvani, University of Tehran [In Persian].

Kazemi, Iraj (1997). *Famous People*, Aflak Publications [In Persian].

Kutty, A. A., Kucukvar, M., Onat, N. C., Ayvaz, B., & Abdella, G. M. (2022). Measuring sustainability, resilience and livability performance of European smart cities: A novel fuzzy expert-based multi-criteria decision support model. *Cities*, 137, 104293.

Khezerlou, Aram, Abedini, Asghar. (2022). Comparative study of livability in new and old context of cities (Study example: Urmia city), *Quarterly Journal of Urban Management Studies*, 11(42), 35-48 [In Persian].

Liu, Y., Huang, X., Yang, Q., Jing, W., & Yang, J. (2023). Effects of landscape on thermal livability at the community scale based on fine-grained geographic information: A case study of Shenzhen. *Science of the Total Environment*, 905, 167091.

Larice, M, Z. (2005). *great neighborhoods: the livability and morphology high density neighborhoods in urban North America*”, PHD.

Landry, Charles. (2000). *Urban Vitality: A New source of Urban Competitiveness*, Prince Claus fund journal, ARCHIS issue Urban Vitality / Urban Heroes.

M Wheeler, S. (2014). *Planning for sustainability: creating a livable, balanced and ecological society*, Translated by Mahmoud Jumapour and Shokoofah Ahmadi, Social Sciences Publishing House, Tehran [In Persian].

Mahmoudi Pashaei, S. (2017). Measuring the livability rating of worn-out tissue compared to the middle and new tissue in Urmia city, master's thesis in the field of geography and urban planning, Payam Noor University of Urmia [In Persian].

Norris, Tyler & Mary Pittman. (2000). *The health community's movement and the coalition for heal their cities and communities*”, public health, reports 115: 118-124.

Oxford English Dictionary. (1989).Oxford University Press, Second Edition.

Pourahmad, A., & Ebadi, J. (2000). The role of social ecology in the old urban context, *Geographical Research Quarterly*, No. 39, 93-103 [In Persian].

Qanbari, M., Ajza Shokohi, M., Rahnama, Mohammad T., & Kharazmi, O. A. (2021). an analysis of urban livability with an emphasis on the housing index (case study: Mashhad metropolis), *Journal of Geography and Urban Space Development*, 8(1), 101-121 [In Persian].

Sasanpour, F., Movahed, A., & Hashemi, B. (2023). Analysis of the impact of spatial organization on the livability of the vital cores of Karaj metropolis, *Journal of Applied Research of Geographical Sciences*, 23, 71:1-20 [In Persian].

Sasanpour, F., Tovalai, S., & Jafari Asadabadi, H.(2014). Measuring and evaluating urban livability in twenty-two regions of Tehran metropolis, *Regional Planning Quarterly*, 5(18), 27-42 [In Persian].

Soleimani, M., Tovalai, S., Rafiyan, M., Zanganeh, A., & Khazaenejad, F. (2016). urban sustainability: concepts, principles, dimensions and indicators, *Journal of Urban Planning Geography Research*, 4(1), 27-50 [In Persian].

Teng Chey, khoo. (2013). The CLC framework: for liveable and sustainable cities, *Urban Solutions* (1), Centre for Liveable Cities, Singapore: 58-63.

www.camsys.com/kb/experts-livability. Htms.